

Vysvětlivky:

daimei
題名

Obecné pojmenování cílové látky.

fukušū
復習

Heslovité uvedení základních východisek, jež jsou doporučena pro zopakování před výkladem cílové látky.

kizuki
気付き

Představení příkladu konkrétního užití cílového jevu ve specifikované situaci (*bamen*) za účelem vyzpozorovat určitého jazykového jevu. Cílová látka je označena dvojím podtržením. Zacilení pozornosti je podpořeno úkolem či otázkou (*toi*). K interpretaci příkladového textu mají pomoci poznámky k výrazivu (*čú*).

bamen
場面

Situační nastavení textu *kizuki*.

čú
注

Poznámky k výrazivu v rámci textu *kizuki*.

toi
問

Úkol či otázka vztahující se k textu *kizuki*.

reibun
例文

Několik doplňujících příkladových užití cílové látky s překladem do češtiny.

kaiseku
解説

Výklad cílové látky v češtině.

hjógen
表現

Doplňkové výrazivo, konstrukce mimo hlavní cílovou látku.

tango
単語

Slovní zásoba, slovíčka.

honbun
本文

Hlavní text lekce.

kaiwa
会話

Dialogové texty.

matome
まとめ

Shrnutí funkčních dovedností.

kimarimonku
決まり文句

Frazeologie, ustálená slovní spojení.

bunka · šakai
文化 · 社会

Výklad relevantních kulturních a společenských jevů.

第 1 課 Lekce I

Obsah:

1a 題名	Bezprostřední jmenná predikace	4
2a	気付き	4
3a	例文 Příkladové texty.....	5
4a	解説 Výklad cílové látky.....	6
1b 題名	Doplňovací otázka vs. zjišťovací otázka	7
2b	気付き	7
3b	例文 Příkladové texty	8
4b	解説 Výklad cílové látky	9
1c 題名	Topos a tematická větná stavba	10
2c	気付き.....	10
3c	例文 Příkladové texty.....	12
4c	解説 Výklad cílové látky.....	13
1d 題名	Jmenný přívlastek	14
2d	気付き	14
3d	例文 Příkladové texty	15
4d	解説 Výklad cílové látky	16
<small>haseigo</small>		
派生語	Derivace	17
表現	Výrazivo.....	20
5a	単語 Základní slovní zásoba.....	22
5b	単語 Doplňující slovní zásoba	27
6	本文 Hlavní text	32
7	会話 Dialog	33
8	まとめ Shrnutí	34

9	決まり文句	Frazeologie	.....	35
10	文化・社会	Kultura a společnost	.....	39

1a 題名 Bezprostřední jmenná predikace

復習 Základní charakteristiky japonštiny

2a 気付き

場面： *Do semináře profesora Jošidy přichází nový student. Jmenuje se Ken Saitó. Je uveden do seminární pracovny, kde je přítomna jedna stávající studentka semináře. Jelikož jde o první setkání, očekává se, že se Ken představí nové kolegyni.*

Ken: はじめまして、さいとうです。とうきょうしゅっしんです。じゅうきゅうさいです。よろしくおねがいします。
Hadžimemašite, Saitó desu. Tókjó šuššin desu. Džúkjúsai desu. Jorošiku onegai šimasu.

注： ^{š u š š i n} しゅっしん = místo původu; ^{d ž ú k j ú s a i} じゅうきゅうさい = devatenáct let (věku)

問： 1. Sledujte strukturu Kenova představení sebe sama (^{d ž i k o š ó k a i}自己紹介). Jakým výrazem celá interakce začíná? Jakým výrazem je ukončena? Jakou funkci patrně dané výrazy mají?

2. Jakou formu má konstrukce, v níž se vyskytuje Kenovo jméno? Identifikujte jeho strukturu (vlastní jméno, gramatický prostředek).

3. Co je tématem celé interakce? O čem (o kom) Ken hovoří? Je téma jeho hovoru nějak specifikováno, nebo vyplývá z jiných (nejazykových) faktorů?

3a 例文 **Príkladové texty**

1. *Studentka ze semináře prof. Jošidy, Asako Tanaka, reaguje na Kenovo představení.*

Asako: はじめまして、たなかです。きょうとしゅっしんです。はたちです。どうぞよろしく。

Hadžimemašite, Tanaka desu. Kjóto šuššin desu. Hatači desu. Dózo jorošiku.

‘Těší mě, jsem Tanaka. Jsem původem z Kjóta. Je mi 20.’

2. *Při společné práci v seminární pracovně si Asako uvědomí, že nemá hodinky a ptá se Kena, kolik je hodin. Ken reaguje.*

Ken: じゅうじです。

Džúdži desu.

‘Je deset.’

3. *Ken nakupuje v malém soukromém zelinářství. Vezme do ruky ředkev a zeptá se prodavače na cenu. Prodavač reaguje.*

Prodavač: ひゃくごじゅうえんです。

Hjaku godžúen desu.

‘Sto padesát jenů.’

4. *Ken si sestavuje kalendář akcí pro nadcházející dny. Trochu ztrácí pojem o čase, a proto se ptá Asako, který den je zrovna dnes. Asako reaguje.*

Asako: かようびです。

Kajóbi desu.

‘Je úterý.’

5. *Ken jde se svojí mladší sestrou po městě a náhodou narazí na profesora Jošidu. Dají se do řeči a Ken si uvědomí, že ještě nepředstavil svůj doprovod. Omluví se, udělá gesto směrem k ní a představí ji.*

Ken: いもうとです。

Imóto desu.

‘To je moje sestra.’

4a 解説 Výklad cílové látky

Cílová konstrukce má formu [NP です], kdy NP je substantivum nebo jmenná fráze. Výraz *desu* je tvarem tzv. **spony**. Spona je nesamostatný výraz, v konstrukci může figurovat pouze v napojení na NP. Spojení NP a spony vytváří jádro jmenné predikace. NP je tedy jádrem jmenného přísudku (hovoříme o jmenném přísudku se sponou). Jmenná predikace má většinou rematický charakter, tj. vyjadřuje novou či doposud neznámou, nesdělenou informaci (informaci, o níž mluvčí předpokládá, že ji adresát nemá nebo nezná, ale jejíž znalost by se mu měla hodit). Jmenná predikace s kladným tvarem spony vyjadřuje identifikaci. V *džiko šókai* konstrukcí [osobní jméno です] mluvčí specifikuje svoji identitu. V konstrukci [časový údaj です] mluvčí identifikuje časový bod (vázaný bezprostředně na okamžik promluvy). V konstrukci [údaj o ceně です] mluvčí identifikuje cenu zboží, o němž je řeč apod. Osobní jméno, časový údaj, údaj o ceně i údaj o věku mají gramaticky status NP. Objekt identifikace (např. osoba, která se představuje, okamžik, k němuž mluvčí vztahuje informaci o čase, zboží, jehož cenu mluvčí sděluje apod.) musí být identifikovatelný. V případech užití tzv. bezprostřední jmenné predikace je daný objekt známý z kontextu, tj. mluvčí předpokládá, že spolu s adresátem sdílí povědomí o tom, k čemu se mluvčí vyjadřuje.

[objekt identifikace] → [jest tímto/takovýmto]

[kontext] → [*mono desu*]

Z formálního hlediska です (vyslovováno [des'], někdy též [des^u]) je zdvořilým (osobním), kladným, neminulým tvarem spony. Jelikož pomáhá utvářet jmenný přísudek, je to také tvar přísudkový. Nerozlišuje osobu ani číslo jádrové NP ani objektu identifikace, pouze ukotvuje NP ve větě (dodává predikační náboj a mění samotné *mono* na *koto*). Zdvořilost je vázána na formální osobní styl komunikace. Klad se váže ke kategorii POLARITA, kdy kladná polarita vyjadřuje pozitivní identifikaci. Neminulost se váže ke kategorii ČAS a je bezpříznaková, tedy výchozí – vázaná bezprostředně k okamžiku promluvy. Mezi další (kladné, neminulé, přísudkové) tvary spony z hlediska stylu patří mj.:

- だ prostý (neformální, důvěrný) určitostní tvar
- でしょう zdvořilý pravděpodobnostní tvar
- だろう prostý (neformální, důvěrný) pravděpodobnostní tvar
- である formální neosobní tvar, užívaný v psaných textech odborného charakteru (Pozn.: tento tvar je z hlediska gramatického odvozování dalších tvarů výchozí)
- であります tvar užívaný v „přednáškovém“ stylu
- ござる tvar dříve užívaný v sociolektu samurajské vrstvy
- ございます skromný formální tvar (součást *keigo*)

1b 題名 Doplnovací otázka vs. zjišťovací otázka

復習 Jmenná predikace; jmenný přísudek se sponou; formální tvar spony.

2b 気付き

場面： *Ken prochází kolem stolu Asako a jeho pozornost na něm upoutá zvláštní předmět. Zvedne jej a obrátí se k Asako, která je na druhé straně místnosti.*

Ken1: なんですか？
Nan desu ka?

Asako1: でんしじしょです。
Denši džišo desu.

Ken2: じしょですか？
Džišo desu ka?

Asako2: はい、そうです。
Hai, só desu.

注： ^{n a n} なん = co; ^{d e n š i d ž i š o} でんしじしょ = digitální elektronický slovník; ^{d ž i š o} じしょ = slovník; ^{s ó d e s u} そうです = [vyjádření souhlasu, 'tak jest', 'tak tomu je']

問： 1. Výraz *nan* je tzv. otázkové slovo. V příkladu výše se na něj pojí spona. K jakému slovnímu druhu se výraz *nan* řadí? K jakému objektu identifikace se v dané situaci vztahuje?

2. Jakou komunikační funkci se snaží svojí první výpovědí naplnit Ken? Jaký intonační průběh by s ohledem na danou funkci měla výpověď mít? Jakou komunikační funkci se snaží naplnit svojí druhou výpovědí? Měla by taková výpověď bez otázkového slova mít odlišný intonační průběh?

3. Co kromě odlišné intonace formálně odlišuje výpovědi Kena od výpovědi Asako? Jak to souvisí s funkcemi Kenových výpovědí?

3b 例文 **Príkladové texty**

1. *Ken potká Asako v jídelně a přisedne si k ní. Asako jí pokrm z rýže, který Kenovi připomíná nějaké povědomé střeoevropské jídlo.*

Ken: なんですか？ リゾットですか？
Nan desu ka? Rizotto desu ka?
'Co to je? Rizoto?'

Asako: いいえ、ちがいます。チャーハンです。
Íe, čigaimasu. Čáhan desu.
'Ne, kdepak. Je to čáhan.'

2. *Při společné práci v seminární pracovně si Asako uvědomí, že nemá hodinky a ptá se Kena, kolik je hodin.*

Asako: すみません、なんじですか？
Sumimasen, nandži desu ka?
'Promiň, kolik je hodin?'

Ken: じゅうじです。
Džúdži desu.
'Je deset.'

Asako: もうじゅうじですか！
Mó džúdži desu ka!
'To už je deset?!'

3. *Ken nakupuje v malém soukromém zelinářství. Vezme do ruky ředkev a s tázavým výrazem ji ukáže prodavači.*

Ken: すみません、いくらですか？
Sumimasen, ikura desu ka.
'Promiňte, kolik to stojí?'

Prodavač: ひゃくごじゅうえんです。
Hjaku godžúen desu.
'Sto padesát jenů.'

4b 解説 Výklad cílové látky

Pro vyjádření otázky se v japonštině užívají otázkové konstrukce. Ty lze v základu rozdělit na dva typy:

- doplňovací otázky
- zjišťovací otázky

S oznamovacími (deklarativními) konstrukcemi (např. jmennou predikací) mají společnou pozici přísudku. Jelikož však mají odlišné funkce, disponují také odlišnostmi ve formě. Obě otázkové konstrukce mají společný výraz か, napojený za přísudek. Tento výraz klasifikujeme jako tzv. **koncovou** (případně „modální“) **partikuli**. Partikule *ka* vyjadřuje neurčitost predikace, k níž se váže (tj. neurčitost *koto*), právě proto se využívá v otázkových konstrukcích, v nichž figuruje určitá informace, která je neznámá, neurčitá, o jejíž určení mluvčí usiluje.

Doplňovací otázka (tzv. *W questions*) má za cíl poptat konkrétní neznámou informaci, přimět adresáta, aby v reakci požadovanou informaci „doplnil“. Požadovaná informace je naznačena tzv. **otázkovým slovem**. To je jádrem predikace, nejrematičtější informací, a proto je také intonačním vrcholem celé výpovědi. Otázková slova mohou být různá, mj.:

- なん co
  - だれ kdo どなた (zdvořile, vztaženo k *meue*)
  - いくら kolik (cena zboží)
  - いつ kdy
  - どこ kde どちら (zdvořile, vztaženo k *meue*)
  - なんさい kolik let (věku) おいくつ (zdvořile, vztaženo k *meue*)
  - なんじ kolik hodin (časový bod)
  - なんようび který den v týdnu
- aj.

Zjišťovací otázka (tzv. *Yes-no question*) má za cíl poptat potvrzení (případně vyvrácení) platnosti předkládané predikace. Neobsahuje otázkové slovo, očekávaná odpověď má podobu buď souhlasu (potvrzení) nebo nesouhlasu (vyvrácení). Zjišťovací otázka má specifický intonační průběh, odlišný od deklarace i od doplňovací otázky. Často končí stoupavou intonací. V psaných textech bývá nicméně často otázková intonace neoznačena koncovým znaménkem (otazníkem).

Příklad kladné odpovědi (potvrzení): はい、そうです。

Příklad záporné odpovědi (vyvrácení): いいえ、ちがいます。

Formálně otázková konstrukce nemusí nutně sloužit k vyjádření otázky. Roli může hrát intonační průběh.

1c 題名 Topos a tematická větná stavba

復習 Informační struktura (téma vs. réma); jmenná predikace; jmenný přísudek se sponou; formální tvar spony.

2c 気付き

場面： *Do semináře profesora Jošidy přichází nový zahraniční student. Jmenuje se Jan Černý. V seminární pracovně jsou Ken s Asako. Jan se jim rozhodne představit.*

Jan1: はじめまして、ヤン・チェルニーです。チェコからきました。どうぞよろしく。
Hadžimemašite, Jan Čeruní desu. Čeko kara kimašita. Dózo jorošiku.

Asako: わたしはあさこです。
Wataši wa Asako desu.

Ken1: わたしはケンです。よろしくおねがいます。ヤンさんはおいくつですか？
Wataši wa Ken desu. Jorošiku onegai šimasu. Jan-san wa o-ikucu desu ka?

Jan2: はたちです。
Hatači desu.

Ken2: そうですね。せんこうはなんですか？
Só desu ka. Senkó wa nan desu ka?

Jan3: にほんけんきゅうです。
Nihon kenkjú desu.

注： ^{č e k o} チェコ = Česko; ^{k a r a k i m a š i t a} ~からきました = pochází(m) z ~; ^{w a t a š i} わたし = já; ^{h a t a č i} はたち = dvacet let (věku); ^{s e n k ó} せんこう = (studijní) obor; ^{n i h o n k e n k j ú} にほんけんきゅう = japonská studia, japanistika

問： 1. Ken i Asako ve své první výpovědi použili výraz *wataši* – ‘já’. Obě výpovědi mají jmenný přísudek, tedy identifikační predikaci. Proč měla Asako potřebu představit se *Wataši wa Asako desu*. – ‘Já jsem Asako.’ a ne jen *Asako desu*. – ‘Jsem Asako.’?

2. Ken ve své první výpovědi použil konstrukci [NP *wa*] s přísudkem [NP *desu*]. O čem/kom hovoří v první části své výpovědi? V druhé části výpovědi použil otázkovou konstrukci [*o-ikucu desu ka?*]. Na co se dotazuje? O čem hovoří v druhé části své výpovědi? Ke komu se daný dotaz vztahuje?

3. Co je předmětem dotazu [*nan desu ka?*] v druhé Kenově výpovědi? O čem je druhá Kenova výpověď? Jaký formální projev doprovází vyjádření tématu?

4. Je výraz *Só desu ka* v druhé Kenově výpovědi v něčem odlišný od *Só desu* v dříve probraných dialozích? V čem je odlišný od konstrukce [NP *desu ka?*]? Jakou funkci má výraz *Só desu ka* v dialogu výše?

3c 例文 Příkladové texty

1. *Profesor Jošida zpovídá Jana.*

Jošida: ヤンさんはチェコじんですか？

Jan-san wa Čekodžin desu ka?

‘Vy jste Čech, Jane?’

Jan: しゅっしんはチェコですが、じつは、はははスロバキアじんです。

Šuššin wa Čeko desu ga, džicuwa, haha wa Surobakiadžin desu.

‘Pocházím z Česka, ale věc se má ve skutečnosti tak, že moje maminka je Slovenka.’

Jošida: あっ、そうですか？

At, só desu ka?

‘Eh, opravdu?’

Jan: はい、そうです。ちちはチェコじんです、はははスロバキアじんです。

Hai, só desu. Čiči wa Čekodžin desu ga, haha wa Surobakiadžin desu.

‘Ano. Můj tatínek je Čech, ale maminka je Slovenka.’

2. *Ken si v seminární pracovně dává dohromady týdenní itinerář. Kontroluje si povinnosti pro každý jednotlivý den.*

Ken: え〜と、すいようびですか？

Éto, suijóbi desu ka?

‘Hmm, je středa?’

Asako: きょうですか？きょうはかようびです。

Kjó desu ka? Kjó wa kajóbi desu.

‘Dnešek? Dnes je úterý.’

3. *Jeden ze zahraničních studentů z Brazílie mluví výborně japonsky, dokonce s lehkým kagošimským přízvukem. Kena na to poukázal a Asako vysvětluje.*

Asako: おかあさんにはほんじんです。

Okásan wa Nihondžin desu.

‘Jeho maminka je Japonka.’

4c 解説 Výklad cílové látky

Situace, kdy téma hovoru (či objekt identifikace) není bezprostředně rekonstruovatelné z kontextu komunikační situace, vyžadují, aby bylo téma ustanoveno, a to dříve, než dojde ke sdělení rématu. K ustanovení tématu se v japonštině využívá konstrukce, kterou označujeme pojmem **topos** – [NP ^{w a} は]. Výraz *wa*, je partikulí (částicí), píše se znakem は, a to i v konstrukcích, jež jsou od funkce dané partikule odvozeny (např. v adverbialním výrazu ^{d ž i c u w a} じつは, v pozdravu ^{k o n n i c i w a} こんにちは a dalších ustálených konstrukcích). Partikule *wa* bývá klasifikována buď jako „kontextová“ (rozděluje kontext věty na téma a réma), „vytýkácí“ (vytýká a fokalizuje jeden prvek na pozadí jiných možných) či jinak (vztahová, příslovečná). Funkce partikule *wa* je vyčlenit z širokého kontextu jednu entitu (*mono*) jako něco význačného, učinit z ní referenční bod a vytvořit kolem ní mentální prostor, do něž má být situována predikace (*koto*). Tato funkce se projevuje jako

a) nastolení či změna tématu věty: Z kontextu není odvoditelné, že chce mluvčí hovořit právě o tomto, a proto využije topos pro zjednoznačnění tématu. Změna tématu se realizuje v situaci, kdy se doposud hovořilo o určitém tématu či předmětu, ale nyní chce mluvčí téma změnit (př. *kizuki* – Ken se v první replice nejprve vyjadřuje o sobě, pak ale stáčí hovor na Janův věk, tj. mění téma z představení sebe sama na hovor o Janovi; poté, co získal informaci o Janově věku, se ve druhé replice chce dotázat na něco jiného, Janův obor studia, proto opět mění téma pomocí toposu). Platnost nově nastoleného tématu často přesahuje hranici věty a může trvat až do doby, než je nastoleno téma další.

b) kontrastivní vytknutí: Dvě entity (*mono*) jsou postaveny do vzájemného kontrastu při porovnatelné predikaci. Toto vytknutí lze konceptualizovat jako [*pro jiné entity toto neplatí*] (př. *kizuki* – Asako se chce Janovi představit, řící mu své jméno, ale jméno pouze své, nikoliv Kenovo, staví proto skrze *wataši wa* sebe samu do kontrastu k jiným, tj. do kontrastu ke Kenovi; podobně v příkladu výše Jan hovoří s profesorem Jošidou o národnosti svých rodičů a staví je přitom do vzájemného kontrastu, neboť jeho otec má, na rozdíl od matky, národnost českou, matka má, na rozdíl od otce, národnost slovenskou). Topos v sobě spojuje dvě zdánlivě opačné funkce – označení tematické entity (větné téma) a rematické entity (vytknutí).

V jádru toposu mohou někdy figurovat i výrazy, které jsou na pomezí substantiva a adverbia (výrazy pro „dnes/dnešek“, „zítra/zítřek“ aj.).

Topos není podmět (!). Nelze jej užívat všude tam, kde se např. v angličtině užívá podmět. Jeho nadměrné užívání (tj. i tam, kde není funkčně zapotřebí či vhodný) vede k nepřirozenému vyjadřování. (Pozn.: srov. s českým textem, který v každé hlavní či vedlejší větě opakuje podmětové osobní zájmeno.)

1d 題名 Jmenný přívlastek

復習 Jmenná predikace; topos.

2d 気付き

場面： Ken a Asako odcházejí ze školy. Na parkovišti Asako nasedá do auta. Ken je překvapený.

Ken1: あさこさんのくるまですか？
Asako-san no kuruma desu ka?

Asako: いいえ、ちがいます。りょうしんのくるまです。
Íe, čigaimasu. Rjóšín no kuruma desu.

Ken2: そうですか。
Só desu ka.

注： ^{kuruma}くるま = vůz, auto; ^{rjóšín}りょうしん = rodiče

問： 1. Jaký je vztah mezi autem a Asako či jejími rodiči? Jakým výrazovým prostředkem je daný vztah v japonštině vyjádřen?
2. Jaké různé vztahy mohou být vyjádřeny českým/slovenským genitivem (2. pádem)?

3d 例文 Příkladové texty

1. *Jan se baví s Kenem o rodinném zázemí.*

Jan: じつは、わたしのはははスロバキアじんです。
Džicu wa, wataši no haha wa Surobakiadžin desu.

‘Víš, moje máma je ve skutečnosti Slovenka.’

Ken: そうですね？わたしのりょうしんはにほんじんです。
Só desu ka? Wataši no rjóšín wa Nihondžin desu.

‘Opravdu? Moji rodiče jsou Japonci.’

2. *Jan při procházení seminární pracovnou narazí na zvláštní věc. Zeptá se Kena, co to je.*

Ken: あさこさんのでんしじしょです。
Asako-san no denši džišo desu.

‘To je Asačin elektronický slovník.’

Jan: にほんごのじしょですか。
Nihongo no džišo desu ka?

‘Je to slovník japonštiny?’

Ken: いいえ、えいごのじしょです。
Íe, eigo no džišo desu.

‘Ne, slovník angličtiny.’

3. *Asako se vrací do pracovny právě ve chvíli, kdy Ken vysvětluje Janovi záležitost jejího slovníku.*

Asako: わたしのえいごのでんしじしょです。
Wataši no eigo no denši džišo desu.

‘To je můj elektronický slovník angličtiny.’

4. *Asako by se ráda sešla s Kenovou sestrou, a proto poprosila Kena, aby jí dal na sestru kontakt.*

Ken: うちのいもうとのでんわばんごうは、ゼロはちゼロのごごいちごにきゅう
にさんです。

Uči no imóto no denwa bangó wa zero hači zero no go iči go ni kjú ni san desu.

‘Telefonní číslo mé sestry je 080-5515 2923.’

4d 解説 Výklad cílové látky

Podstatné jméno v jakékoliv pozici, ať již v roli jádra jmenného přísudku, v roli toposu či v jiné syntaktické roli, může být rozvíjeno adnominálními modifikátory. Jedním z typů adnominálních modifikátorů je tzv. **jmenný přívlastek**, tj. modifikátor tvořený konstrukcí [NP の]. Modifikátor vždy předchází rozvíjené (jádrové) NP. Významový vztah mezi přívlastkovou NP a jádrovou NP přitom může být různý, včetně vlastnictví (*wataši no* = 'můj, moje'), atributu (*eigo no* = 'anglický, vztahující se k angličtině') či jiného těsného vztahu (*nihon no* = 'japonský').

Specifickým typem vztahu je vztah identity, tj. [... který je ...]. Nejčastěji se vyskytuje v identifikaci osob:

- *Nihondžin no rjúgakusei* 'japonský zahraniční student' (tj. student, který je Japonec)
- *Amerikadžin no tomodači* 'kamarád Američan' (tj. kamarád, který je Američan)
- *iša no tomodači* 'kamarád – lékař' (tj. kamarád, který je lékař)
apod.

Je dobré si uvědomit, že v případě vztahu dvou substantiv nejde o predikaci (jako je tomu v případě jmenného přísudku), tj. nejde o vyjádření *koto*, pouze o konstruování vztahu dvou *mono* různých kategorií. Tento typ konstrukce může nicméně generovat interpretačně víceznačné výpovědi, např. poslední příklad výše (*iša no tomodači*) může dle kontextu znamenat jak 'kamarád lékař', tak také 'lékařův kamarád'. Podobně víceznačný může být genitiv sám o sobě (srov. např. s českým „návštěva rodičů“).

Funkčně podobnou konstrukcí, jako je jmenný přívlastek, je ustálená apozice substantiv, tvořící víceslovná spojení. Vnitřní vztah přitom může mít podobu atributu (podobně jako v případě přívlastku). Např.:

- *nihon kenkjú* 'japonská studia, japanistika'
  - *denši džišo* 'elektronický slovník'
  - *Tókjó daigaku* Tokijská univerzita (srov. s *Tókjó no daigaku* – 'tokijská univerzita')
  - *Masariku daigaku* Masarykova univerzita
  - *keitai denwa* 'mobilní telefon'
  - *denwa bangó* 'telefonní číslo'
- apod.

Substantivní povaha jmenného přívlastku umožňuje modifikaci přívlastkové NP jiným jmenným přívlastkem (viz př. 4 ve 3d). Jindy může být přívlastkem modifikován substantivní celek, tj. jiným přívlastkem již modifikována jádrová NP (viz př. 3 ve 3d).

Je vhodné pamatovat na subjektivní orientaci japonštiny. Je-li výchozím bodem výpovědi mluvčí, velmi často není zapotřebí specifikovat atribut či vlastnictví pomocí přívlastku *wataši no* (případně *uči no*). To je v mnoha případech ponecháno na kontextu.

Řada lexikálních prostředků v japonštině je odvozena od jiných skrze tzv. derivaci, při níž se k základu slova připojuje specifická přípona (sufix). Některé tvary paradigmatu pak mohou být nepravidelné (v důsledku historických faktorů).

Derivace může zasahovat i neurčité (otázkové) výrazy.

I. **Národnost:** $\sim$ ^{džin}人

○ Čeko	→	Čekodžin	‘Čech, Češka, Češi, Češky’
○ Surobakia	→	Surobakiadžin	‘Slovák, Slovenka...’
○ Nihon	→	Nihondžin	‘Japonec, Japonka...’
○ Amerika	→	Amerikadžin	‘Američan, Američanka...’
○ Čúgoku	→	Čúgokudžin	‘Číňan, Číňanka...’
○ Rošia	→	Rošiadžin	‘Rus, Ruska...’
○ ...			

nanidžin = ‘jaké národnosti’

II. **Jazyk:** $\sim$ ^{g^o}語

○ Čeko	→	čekogo	‘čeština’
○ Surobakia	→	surobakiago	‘slovenština’
○ Nihon	→	nihongo	‘japonština’
○ Čúgoku	→	čúgokugo	‘čínština’
○ Rošia	→	rošiago	‘ruština’
○ Iğirisu	→	eigo	‘angličtina’
○ Arabia	→	arabiago	‘arabština’
○ ...			

nanigo = ‘jaký jazyk’

III. **Určení věku:** $\sim$ ^{sai}歳 (někdy též ^{sai}才)

○ <i>iči</i>	→	<i>issai</i>	‘jeden rok (věku)’
○ <i>ni</i>	→	<i>nisai</i>	‘dva roky (věku)’
○ <i>san</i>	→	<i>sansai</i>	‘tři roky (věku)’
○ <i>jon</i>	→	<i>jonsai</i>	‘čtyři roky (věku)’
○ <i>hači</i>	→	<i>hassai</i>	‘osm let (věku)’
○ <i>džúkjú</i>	→	<i>džúkjúsai</i>	‘devatenáct let (věku)’
○ <i>nidžú</i>	→	<i>nidžussai, hatači</i>	‘dvacet let (věku)’
○ ...			

nansai / o-ikucu = ‘kolik let (věku)’

- IV. **Určení času (časový bod) v hodinách:** ^{d ž i} ~時
- *iči* → *ičidži* 'jedna hodina'
  - *ni* → *nidži* 'dvě hodiny'
  - *džú* → *džúdži* 'deset hodin'
  - ...
- nandži* = 'kolik hodin'

- V. **Určení času (časový bod) v minutách:** ^{f u n} ~分
- *iči* → *ippun* 'jedna minuta'
  - *ni* → *nifun* 'dvě minuty'
  - *san* → *sanpun* 'tři minuty'
  - *džú* → *džuppun* 'deset minut'
  - *džúgo* → *džúgofun* 'patnáct minut (čtvrt hodiny)'
  - ...
- nanpun* = 'kolik minut'

- VI. **Zařazení do ročníku (studia):** ^{n e n s e i} ~年生
- *iči* → *ičinensei* 'prvák'
  - *ni* → *ninensei* 'druhák'
  - *san* → *sannensei* 'třeták'
  - *jon* → *jonensei* 'čtvrták'
  - *go* → *gonensei* 'páták'
  - ...
- nannensei* = 'kolikáták'

- VII. **Zařazení do (stupně, typu) studia:** ~生
- *šógaku* → *šógakusei* 'student základní školy'
  - *čúgaku* → *čúgakusei* 'student nižší střední školy'
  - *kókó* → *kókósei* 'student vyšší střední školy'
  - *daigaku* → *daigakusei* 'studenty vysoké školy'
  - *daigakuin* → *daigakuinsei* 'student postgraduálního studia'
  - *Tódai* → *tódaisei* 'student Tokijské univerzity'
  - ...

Pozn. 1: Výrazy *šógaku* a *čúgaku* označují stupně vzdělávacího systému. Školy (institute) se vyjadřují výrazy *šógakkó* a *čúgakkó*.

Pozn. 2: Výraz *Tódai* je akronymem pro *Tókjó daigaku*. Podobné akronymy utvářejí i další vzdělávací či výzkumné institute.

VIII. **Určení ceny:** ~[výraz pro měnu]

jen (JPY) = ~^{e n}円

koruna (CZK) = ~^{k o r u n a}コルナ

euro (EUR) = ~^{j u u r o}ユーロ

dollar (USD) = ~^{d o r u}ドル

表現 **Výrazivo**

1. **Osobnostní sufixy**

Při odkazování k druhým lidem (osobám) se v japonštině používají specifické klasifikátory. Ty se připojují k rodnému jménu, příjmení, zřídka pak k jinému označujícímu výrazu. Neužívají se vůči osobám *uči*. Mluvčí je neužívá se svým vlastním jménem. (Následující výčet je pouze reprezentativní.)

- ^{s a n} ~さん generický osobnostní sufix, nerozlišuje pohlaví, profesi ani další atributy
- ^{s e n s e i} ~せんせい užívá se s příjmením (velmi zřídka s rodným jménem) učitelů, lékařů či mistrů tradičních umění, s nimiž mluvčího váže osobní vztah.
- ^{k u n} ~くん užívá se s příjmením či rodným jménem buď v neformálním (důvěrném) styku nebo ze strany *meue* (např. učitele, nadřízeného) vůči *mešita* (např. studentovi, podřízenému). Primárně se váže ke jménům mužů, někdy (např. ve firemním prostředí) také ke jménům žen.
- ^{s a m a} ~さま užívá se v uctivém styku ze strany *mešita* vůči *meue*. Užívá se také na obálkách dopisů či v adresním poli pohlednic apod.
- ^{č a n} ~ちゃん užívá se v neformálním (důvěrném) styku, pojí se s rodným jménem malých dětí (především holčiček), užívá se mezi mladými lidmi (ve spojení s dívčím jménem či přezdívkou).

Absence osobnostního sufixu implikuje vztah v rámci *uči*, tj. důvěrný vztah (neformální situaci).

Podobně jako *-sensei* existují i jiná substantiva, která mohou vystupovat v roli osobnostního sufixu. Patří sem firemní pozice (vedoucí na různých stupních firemní hierarchie: *bučó*, *kačó*, *kaičó*, *šačó* aj.), označení sportovců (*senšu* – ‘reprezentant’), označení v trestněprávním procesu (*jógiša* – ‘podezřelý’) aj. Některé z těchto výrazů se užívají pro oslovení samostatně (jako substantiva), tj. bez osobního jména, a to v situacích, kdy je adresát z kontextu jednoznačný.

Názvy některých profesí se užívají s osobnostním sufixem *-san* (bez osobního jména, např. není-li známo), např. *moderu-san* (‘model/ka’), *untensu-san* (‘pan řidič’), *ten’in-san* (‘pan prodavač’) apod.

2. **Určování času**

Vyjadřování časového bodu má formu [počet hodin+*dži* počet minut+*fun*], např. *ičidži gofun* = ‘jedna hodina a pět minut (pět minut po jedné)’. V běžném mluveném styku se užívá pouze dvanáct hodin, dopoledne a odpoledne se vyjadřuje pomocí výrazů ^{g o z e n} ごぜん a ^{g o g o} ごご, situovaných před časový údaj.

- *gozen kudži džúgofun* 'čtvrt na deset dopoledne' (tj. 9:15 a. m.)
- *gogo nidži jondžuppun* 'půl třetí a deset minut odpoledne' (tj. 2:40 p. m. nebo 14:40)

Výrazy *gozen* a *gogo* tedy fungují podobně jako anglické "a. m." a "p. m.", tj. označují denní dobu „od půlnoci do pravého poledne“ a „od poledne do půlnoci“. V neformálních situacích mohou být nahrazeny jinými výrazy popisujícími denní dobu (např. *asa* – 'ráno', *joru* – 'v noci' apod.). Mohou se též vyskytovat samostatně (bez udání hodiny), buď jako příslovce nebo jako substantiva.

Pro časový bod zahrnující přesnou půlhodinu (?:30) lze použít časový výraz obsahující sufix *-han*. Např. *ičidžihan* = 'půl druhé' (tj. 1:30), *nidžihan* = 'půl třetí' (tj. 2:30) apod. Časový bod těsně po půl nelze vyjádřit přičtením minut k *-han*, tj. „3:34“ = *sandži sandžú jonpun* (nikoliv *sandžihan jonpun).

3. Telefonní číslo

Při udávání telefonních čísel se užívají běžné výrazy pro základní číslovky. Pro 4 se běžněji užívá *jon* (nikoliv *ši*), pro 7 se běžněji užívá *nana* (nikoliv *šiči*). Pro 0 se může užívat buď výraz *zero* nebo výraz *maru*. Pro snadnější zachycení celého čísla je vhodné číslo segmentovat, např. na předčíslí a kontaktní číslo (případně někdy na dvojice čísel). Mezi jednotlivými segmenty se pak vkládá výraz *no*.

Např. 609-112777 = *roku maru kjú no iči iči ni (no) nana nana nana*

4. Spojovací partikule が

Ucelené predikace (klauze) mohou na sebe být napojovány do větších větných celků (souvětí). Slouží k tomu tzv. spojovací partikule. Ty se pojí za přísudek předcházející věty. Spojovací partikule *ga* vede adresáta k tomu, aby obsah předcházející věty vzal na vědomí, neboť následná komunikace se k němu bude v určitém vztahu vázat. Daný vztah může být vzájemně odporovací, ale nemusí tomu tak být vždy (následná komunikace se jen obsahově liší a je na ni upřena pozornost). Stejně tak následná komunikace nemusí být verbální, tj. může být ponechána bez verbalizace a celá výpověď tak může končit právě spojovací partikulí (s patřičným intonačním průběhem). Podobnou funkci jako *ga* mají i další spojovací partikule: *kedo* (užívána především v méně formálním mluveném projevu), *kedomo* (užíváno především v mužském mluveném projevu), *keredo* (užíváno především v ženském mluveném projevu), *keredomo* apod.

Př.: *Ken se v seminární pracovně chystá k odchodu na středeční hodinu angličtiny.*

Asako: きょうはかようびですけど…。

Kjó wa kajóbi desu kedo ...

'Dnes je úterý.'

5a 単語 Základní slovní zásoba

Škola, vzdělávání がっこう、きょういく

がっこう	<i>gakkó</i>	škola	
しょうがっこう	<i>šógakkó</i>	základní škola	
こうこう	<i>kókó</i>	střední škola	
だいがく	<i>daigaku</i>	vysoká škola, univerzita	
がくせい	<i>gakusei</i>	student	[gak ^u sé]
だいがくせい	<i>daigakusei</i>	vysokoškolák	[dajgak ^u sé]
りゅうがくせい	<i>rjúgakusei</i>	výměnný (zahr.) student	[rjúgak ^u sé]
せんせい	<i>sensei</i>	pan profesor, pan učitel	[sensé]
せんこう	<i>senkó</i>	studijní obor	
せんもん	<i>senmon</i>	specializace	[semmon]
にほんけんきゅう	<i>nihon kenkjú</i>	japonská studia, japanistika	

Úzké rodinné vztahy かぞく

moje/můj (učí)		cizí (soto)	
はは <i>haha</i>	matka	おかあさん <i>okásan</i>	maminka
ちち <i>čiči</i>	otec	おとうさん <i>otósan</i>	tatínek
あね <i>ane</i>	starší sestra	おねえさん <i>onésan</i>	starší sestra
あに <i>ani</i>	starší bratr	おにいさん <i>onísan</i>	starší bratr
いもうと <i>imóto</i>	mladší sestra	いもうと (さん) <i>imóto(-san)</i>	mladší sestra
おとうと <i>otóto</i>	mladší bratr	おとうと (さん) <i>otóto(-san)</i>	mladší bratr

りょうしん	<i>rjóšin</i>	rodiče
きょうだい	<i>kjó dai</i>	sourozenci; bratři
しまい	<i>šimai</i>	sestry

Názvy zemí くにのなまえ

にほん (にっぽん)	<i>Nihon (Nippon)</i>	Japonsko
チェコ	<i>Čeko</i>	Česko
チェコきょうわこく	<i>Čeko kjówakoku</i>	Česká republika
スロバキア	<i>Surobakia</i>	Slovensko
ロシア	<i>Rošia</i>	Rusko
アメリカ	<i>Amerika</i>	Amerika (U.S.A.)
イギリス	<i>Igirisu</i>	Velká Británie
フランス	<i>Furansu</i>	Francie
ドイツ	<i>Doicu</i>	Německo
オーストリア	<i>Ósutoria</i>	Rakousko
ポーランド	<i>Pórando</i>	Polsko
イタリア	<i>Itaria</i>	Itálie
オーストラリア	<i>Ósutoraria</i>	Austrálie
ちゅうごく	<i>Čúgoku</i>	Čína
かんこく	<i>Kankoku</i>	Korea (jižní)

Další jmenné entity そのほかのもの

じしょ	<i>džišo</i>	slovník
でんしじしょ	<i>denši džišo</i>	elektronický (digitální) slovník
ほん	<i>hon</i>	kniha
きょうかしょ	<i>kjókašo</i>	učebnice
ノート	<i>nóto</i>	sešit
かばん	<i>kaban</i>	taška

ペン	<i>pen</i>	pero	
えんぴつ	<i>enpicu</i>	tužka	[empic ^u]
でんわ	<i>denwa</i>	telefon	
ばんごう	<i>bangó</i>	číslo	
なまえ	<i>namae</i>	jméno	
くるま	<i>kuruma</i>	auto, vůz	
ひと	<i>hito</i>	člověk	
ともだち	<i>tomodači</i>	kamarád, přítel	
わたし	<i>wataši</i>	já	[wataši ⁱ]
しゅっしん	<i>šuššin</i>	místo původu	
しごと	<i>šigoto</i>	práce	[š ⁱ igoto]
しゅみ	<i>šumi</i>	koníček, hobby	

Časové pojmy じかんのひょうげん

いま	<i>ima</i>	ted', nyní, nynížšek
きょう	<i>kjó</i>	dnes, dnešek
けさ	<i>kesa</i>	dnes ráno, dnešní ráno
こんばん	<i>konban</i>	dnes večer, dnešní večer
あさ	<i>asa</i>	ráno
よる	<i>joru</i>	večer, noc
おひる	<i>o-hiru</i>	poledne („světlá část dne“)
しょうご	<i>šógo</i>	(pravé) poledne (12:00)
まよなか	<i>majonaka</i>	půlnoc (0:00)
よなか	<i>jonaka</i>	(půl)noc

ごぜん *gozen* dopoledne

ごご *gogo* odpoledne

Povolání, profese しょくぎょう

かいしゃいん *kaišain* firemní zaměstnanec

きょうし *kjóši* učitel [kjóši]

こうむいん *kómuin* úředník ve veřejné správě

いしゃ *iša* lékař

べんごし *bengoši* právník, advokát [bengoši]

てんいん *ten'in* prodavač

(せんぎょう) しゅふ *(sengjó) šufu* žena v domácnosti

しつぎょうしゃ *šicugjóša* nezaměstnaný [šic'ugjóša]

Číselné výrazy すうじ

プラス *purasu* plus [p^uras^u]

マイナス *mainasu* mínus [majnas^u]

ゼロ/れい *zero/rei* 0

いち *iči* 1 [iči]

に *ni* 2 [ňi]

さん *san* 3

よん (し) *jon (ši)* 4

ご *go* 5

ろく *roku* 6

なな (しち) *nana (šiči)* 7

はち	<i>hači</i>	8	[hač'i]
きゅう	<i>kjú</i>	9	
じゅう	<i>džú</i>	10	
じゅういち	<i>džúiči</i>	11	
じゅうに	<i>džúni</i>	12	
じゅうさん	<i>džúsan</i>	13	
じゅうよん	<i>džújon</i>	14	
じゅうご	<i>džúgo</i>	15	
じゅうろく	<i>džúroku</i>	16	
じゅうなな	<i>džúnana</i>	17	
じゅうはち	<i>džúhači</i>	18	
じゅうきゅう	<i>džúkjú</i>	19	
にじゅう	<i>nidžú</i>	20	
にじゅういち	<i>nidžúiči</i>	21	
にじゅうに	<i>nidžúni</i>	22	
...			
さんじゅう	<i>sandžú</i>	30	
よんじゅう	<i>jondžú</i>	40	
ごじゅう	<i>godžú</i>	50	
ろくじゅう	<i>rokudžú</i>	60	
ななじゅう	<i>nanadžú</i>	70	
はちじゅう	<i>hačidžú</i>	80	
きゅうじゅう	<i>kjúdžú</i>	90	
ひゃく	<i>hjaku</i>	100	

5b 単語 Doplnující slovní zásoba

Studijní obory せんこう (かてい)

ぶんけんがく	<i>bunkengaku</i>	filologie	
げんごがく	<i>gengogaku</i>	lingvistika, jazykověda	
ほうりつ	<i>hóricu</i>	právo	[hóric ^u]
しゅうきょうがく	<i>šúkjógaku</i>	religionistika	
げいじゅつ	<i>geidžucu</i>	umění	[gédž'c ^u]
きょういくがく	<i>kjóikugaku</i>	pedagogika	
すうがく	<i>súgaku</i>	matematika	
じょうほうがく	<i>džóhógaku</i>	informatika	
けいざいがく	<i>keizaigaku</i>	ekonomie	[kézajgak ^u]
しゃかいがく	<i>šakaigaku</i>	sociologie	
せいじがく	<i>seidžigaku</i>	politologie	

Názvy zemí くにのなまえ

スペイン	<i>Supein</i>	Španělsko	[s'pein]
オランダ	<i>Oranda</i>	Nizozemí	
インド	<i>Indo</i>	Indie	
ベトナム	<i>Betonamu</i>	Vietnam	
ウクライナ	<i>Ukuraina</i>	Ukrajina	
きたちょうせん	<i>Kita Čósen</i>	Severní Korea	
カナダ	<i>Kanada</i>	Kanada	
フィンランド	<i>Finrando</i>	Finsko	

ハンガリー	<i>Hangarí</i>	Maďarsko
メキシコ	<i>Mekišiko</i>	Mexiko
ブラジル	<i>Buradžiru</i>	Brazílie

Povolání, profese しょくぎょう

かいけいし	<i>kaikeiši</i>	účetní
マネージャー	<i>manédzá</i>	manažer
エンジニア	<i>endžinia</i>	inženýr, konstruktér
(だいがく) きょうじゅ	<i>(daigaku) kjódžu</i>	(univerzitní) profesor
がくしゃ	<i>gakuša</i>	vědec
つうやくしゃ	<i>cújakuša</i>	tlumočník
ほんやくしゃ	<i>hon'jakuša</i>	překladatel
かしゅ	<i>kašu</i>	zpěvák, zpěvačka
ひしょ	<i>hišo</i>	sekretářka
けんちくか	<i>kenčikuka</i>	architekt [kenčik ^u ka]
ぎんこういん	<i>ginkóin</i>	zaměstnanec banky
ろうどうしゃ	<i>ródóša</i>	dělník
のうぎょうか	<i>nógjóka</i>	zemědělec
けいさつかん	<i>keisacukan</i>	policista [késac ^u kan]
おんがくか	<i>ongakuka</i>	hudebník, hudebnice [ongakka]
ようむいん	<i>jómuin</i>	uklízeč, uklízečka
かんごし	<i>kangoši</i>	zdravotní sestra/bratr
うんてんしゅ	<i>untensu</i>	řidič
ドライバー	<i>doraibá</i>	řidič

Dny v týdnu ようび

げつようび	<i>gecujóbi</i>	pondělí
かようび	<i>kajóbi</i>	úterý
すいようび	<i>suijóbi</i>	středa
もくようび	<i>mokujóbi</i>	čtvrtek
きんようび	<i>kin'jóbi</i>	pátek
どようび	<i>dojóbi</i>	sobota
にちようび	<i>ničijóbi</i>	neděle

Udávání věku ねんれい

いっさい	<i>issai</i>	jeden rok
にさい	<i>nisai</i>	dva roky
さんさい	<i>sansai</i>	tři roky
よんさい	<i>jonsai</i>	čtyři roky
ごさい	<i>gosai</i>	pět let
ろくさい	<i>rokusai</i>	šest let
ななさい	<i>nanasai</i>	sedm let
はっさい	<i>hassai</i>	osm let
きゅうさい	<i>kjúsai</i>	devět let
じゅっさい	<i>džussai</i>	deset let
じゅういっさい	<i>džúissai</i>	jedenáct let
はたち／にじゅっさい	<i>hatači / nidžussai</i>	dvacet let
にじゅういっさい	<i>nidžúissai</i>	dvacet jedna let

...

Udávání času (hodiny) じかん

いちじ	<i>ičidži</i>	1:00
にじ	<i>nidži</i>	2:00
さんじ	<i>sandži</i>	3:00
よじ	<i>jodži</i>	4:00
ごじ	<i>godži</i>	5:00
ろくじ	<i>rokudži</i>	6:00
しちじ	<i>šičidži</i>	7:00
はちじ	<i>hačidži</i>	8:00
くじ	<i>kudži</i>	9:00
じゅうじ	<i>džúdži</i>	10:00
じゅういちじ	<i>džúičidži</i>	11:00
じゅうにじ	<i>džúnidži</i>	12:00

Udávání času (minuty) じかん

いっぷん	<i>ippun</i>	jedna minuta
にふん	<i>nifun</i>	dvě minuty
さんぷん	<i>sanpun</i>	tři minuty
よんぷん	<i>jonpun</i>	čtyři minuty
ごふん	<i>gofun</i>	pět minut
ろっぷん	<i>roppun</i>	šest minut
ななふん	<i>nanafun</i>	sedm minut
はっぷん	<i>happun</i>	osm minut
きゅうふん	<i>kjúfun</i>	devět minut

じゅっぷん	<i>džuppun</i>	deset minut
じゅういっぷん	<i>džúippun</i>	jedenáct minut
じゅうにふん	<i>džúnifun</i>	dvanáct minut
じゅうさんふん	<i>džúsanpun</i>	třináct minut
じゅうよんふん	<i>džújonpun</i>	čtrnáct minut
じゅうごふん	<i>džúgofun</i>	patnáct minut, čtvrt (na ...)
にじゅっぷん	<i>nidžuppun</i>	dvacet minut
さんじゅっぷん	<i>sandžuppun</i>	třicet minut, půl (...)

...

6 本文 Hlavní text

ヤンさんのじこしょうかい

はじめまして、ヤン・チェルニーです。チェコから きました。マサリク だいがくの
さんねんせいです。マサリク だいがくは しゅっしん だいがくですが、じつは、いま
にほんの ちゅうぶ だいがくの りゅうがくせいです。せんこうは にほん けんきゅう
です。はたちです。しゅみは にほんの アニメです。どうぞよろしくおねがいします。

ともだちのしょうかい

さいとうケンさんのしょうかいです。ケンさんは にほんじんです。しゅっしんは と
うきょうです。いま あいちけんの ちゅうぶ だいがくの がくせいです。せんこうは
しゃかいがくです。しゅみは えいごです。

さいとうさんの ともだちの なまえは たなか あさこさんです。あさこさんは ちゅう
ぶ だいがくの せいじがく せんこうの さんねんせいです。あさこさんの おとうさん
は きょうとの ひとですが、おかあさんは きゅうしゅうの ながさき しゅっしんです。
おとうさんは かいしゃいんです。おかあさんは しゅふです。

りゅうがくせいの ヤンさんは あさこさんの チェコじんの ともだちです。

注： あいちけん = prefektura Aiči

7 会話 Dialog

Ken si doma zapomněl hodinky. Na univerzitním kampusu narazí na zahraniční studentku.

ケン: すみません、いま なんじですか？

Kate: じかんですか？ え〜と、じゅうにじです。

ケン: もう おひるですか？！

Kate: はい、そうです。

ケン: ありがとうございます。

Kate: いいえ。

ケン: あの〜、すみませんが、りゅうがくせいさんですか？

Kate: はい、アメリカから きました。

ケン: アメリカじんですか。にほんごがおじょうずですね。

Kate: いいえ、まだまだです。なまえはケイトです。よろしくおねがいします。

ケン: はじめまして、わたしはケンです。どうぞよろしく。

Kate: ケンさんのせんこうはなんですか？

ケン: しゃかいがくです。いま にねんせいです。

Kate: そうですか。しゅっしんはどこですか？

ケン: しゅっしんですか？ とうきょうです。

Kate: あ、なるほど。… はい。それでは、またね。

ケン: またね。

注： なるほど = [výraz pochopení, 'ach tak,' 'chápu']

にほんごがおじょうずですね = 'Umíte dobře japonsky.'

8 まとめ Shrnutí

Zvládnutí učiva Lekce I zahrnuje následující látku:

1. Bezprostřední jmenná predikace

- Funkce: identifikaci sebe sama či jmenné entity (objektu identifikace) v bezprostředním kontextu
- Forma: jmenný přísudek se sponou *desu* – [NP です]

2. Otázkové konstrukce

- Doplnovací otázka
  - Funkce: dotázání se na neznámý údaj (identitu, cenu, čas apod.)
  - Forma: predikace s otázkovým slovem a koncovou partikulí *ka*
- Zjišťovací otázka
  - Funkce: dotázání se na platnost predikace
  - Forma: predikace s koncovou partikulí *ka* a otázkovou intonací

3. Topos a tematická větná stavba

- Funkce: uvedení nového tématu či objektu identifikace, vytknutí entity jako něčeho význačného (především do kontrastu)
- Forma: jmenná fráze s partikulí *wa* – [NP は]

4. Jmenný přívlastek

- Funkce: rozvíjení (specifikace) NP jinou NP ve vztahu těsnosti či identity
- Forma: jmenná fráze s partikulí *no* – [NP の]

5. Číselné výrazy (0–100)

- Udávání času (hodiny a minuty)
- Udávání ceny
- Udávání čísla (např. telefonního)

6. Další výrazy

- Derivovaná substantiva pro označení národností, jazyků, studijních ročníků
- Užívání osobnostních sufixů

9 決まり文句 Frazeologie

I. Představení sebe sama ^{džiko šókai} 自己紹介

Představování sebe sama je aktem nastolení interpersonálních vztahů, tj. vztahů, které mají potenciálně delší trvání. Mluví se jím začleňuje do určité skupiny a stává se součástí jejího *učí*. Odehrává se proto často v konkrétních kolektivech. Představení má pevnou strukturu s variabilitou vybraných složek. Základní podoba je následující:

はじめまして、ヤン・チェルニーです。チェコからきました。どうぞよろしく。

Hadžimemašite, Jan Černý desu. Čeko kara kimašita. Dózo jorošiku.

‘Dovolte, abych se představil. Jsem Jan Černý. Pocházím z Česka. Těší mne.’

Varianty: ヤン・チェルニー です → ヤン・チェルニー といます
チェコ からきました → チェコ しゅっしんです
→ しゅっしんは チェコ です
どうぞよろしく → よろしくおねがいます
→ どうぞよろしくおねがいます

Před závěrečnou frází mohou být vloženy další informace o vlastní osobě.

II. Běžné denní pozdravy

Ve výčtu běžných denních pozdravů uvádíme pouze přibližné české ekvivalenty, doplňujeme též neformální tvary. Běžné denní pozdravy se typicky užívají vůči osobám, s nimiž máme nějakou standardní interakci či interpersonální vztah (kolegové, spolužáci, sousedé apod.).

おはようございます。 **Ohajó gozaimasu.** ‘Dobré ráno’

おはよう！ **Ohajó.**

Pozn.: Užívá se při prvním setkání daného dne (neformálně nemusí být vázán na ráno či dopoledne).

こんにちは。 **Konničiwa.** ‘Dobrý den’

Pozn.: Užívá se méně často než český ekvivalent. Bývá nahrazován jinými frázemi (viz Lekce II). Neužívá se mezi členy rodiny a členy kolektivu s frekventovaným stykem.

どうも。 **Dómo.**

Pozn.: Obecně neutrální fráze, může sloužit jako pozdrav.

こんばんは。 **Konbanwa.** ‘Dobrý večer’

Pozn.: Zdvořilý pozdrav v období večera (tj. od soumraku do hlubší noci).

しつれいします。 **Šicurei šimasu.** ‘S dovolením’

Pozn.: Užívá se též jako omluva, jako pozdrav při vstupu do „aktivního“ prostoru (*učī*) adresáta. Užívá se také při loučení při dřívějším opuštění nějaké společně realizované akce, často ve formách:

そろそろしつれいします。 *Sorosoro šicurei šimasu.*

おさきにしつれいします。 *O-saki ni šicurei šimasu.*

しつれいしました。 **Šicurei šimašita.** ‘Na shledanou’

Pozn.: Užívá se při opouštění „aktivního“ prostoru (*učī*) adresáta. Podobnou funkci má též fráze おじゃましました。 *O-džama šimašita.*

さようなら。 **Sajónara.**

Pozn.: Užívá se relativně zřídka. Typicky při loučení, po němž se nepředpokládá žádná další interakce v nejbližším období.

では、また。 **Dewa, mata.** ‘Tak zas někdy.’

じゃあ、また (ね)。 **Džá, mata (ne).**

Pozn.: Užívá se při loučení v důvěrném prostředí, po němž se očekává další brzké setkání.

おつかれさまでした。 **Ocukare-sama dešita.**

Pozn.: Užívá se ze strany *meue* vůči *mešita* při loučení na závěr „aktivní“ doby.

Ve frazeologickém inventáři japonštiny existují také komplementární pozdravy, jež se užívají při odchodu z domu (*učī*) do vnějšího světa. Komplementárně je užívá osoba setrvávající doma (*učī*) a osoba, jež realizuje aktivitu vně (*soto*). Typické se takto loučí děti (při odchodu do školy) či manžel (při odchodu do zaměstnání) s matkou či manželkou, která zůstává doma obstarávat domácnost.

Při odchodu

Manžel: いってきます。 **Itte kimasu.**

Manželka: 行ってらっしゃい。 **Itteraššai.**

Při návratu

Manžel: ただいま。 **Tadaima.**

Manželka: おかえりなさい。 **Okaeri nasai.**

おかえり。 **Okaeri.**

III. Běžné omluvy a poděkování

Výraz omluvy nemusí nutně vyjadřovat pocit viny. Někdy funguje jako prostředek udržování harmonických interpersonálních vztahů, případně má jiné funkce.

すみません。   *Sumimasen.*   ‘Promiňte.’

Pozn.: Slouží jako omluva, případně jako prostředek upoutání pozornosti. Někdy bývá neformálně vyslovováno jako [suimasen].

しつれいしました。   *Šicurei šimašita.*   ‘Omlouvám se.’

ごめんなさい。   *Gomen nasai.*   ‘Odpusťte mi.’

Vyjádření vděčnosti, poděkování, může v japonštině nabývat různých podob.

a. Uznání výjimečnosti situace = poděkování

- ありがとうございます。   *Arigató gozaimasu.*
- どうもありがとう。   *Dómo arigató.*
- どうもありがとうございます。   *Dómo arigató gozaimasu.*
- ありがとう。   *Arigató.*
- どうも。   *Dómo.*

Poděkování může předcházet zmínka o předmětu vděku, tj. věci/akci, za niž mluvčí děkuje.

～、ありがとうございます。   (předmět = neutrální téma)

NP は、ありがとうございます。   (předmět = topos)

NP をありがとうございます。   (předmět = [NP o])

b. Omluva = poděkování

Užívá se především tehdy, kdy mluvčí vyjadřuje vděk za něco (*koto*), co pro něj adresát vykonal a co pro adresáta představovalo námahu či zátěž.

- どうもすみません。
- すみません。

c. Časové ukotvení omluvy či poděkování

Tvary některých frází zahrnují opozici MINULOST – NEMINULOST. Minulé tvary jsou příznakové. Mohou odkazovat k situování předmětu vděku v minulosti, mohou však také vyjadřovat emotivní zainteresovanost mluvčího.

Př.: *Hlášení ve vlacích Japan Railways (ve východním Japonsku)*

- a. *Hondžicu, JR higaši Nihon o gorijó kudasaimašite, arigató gozaimasu.*
- b. *Hondžicu, JR higaši Nihon o gorijó kudasaimašite, arigató gozaimašita.*

'Děkujeme za Vaše využití služeb východojaponských drah JR.'

NEMINULOST (bezpříznakový)

MINULOST (příznakový)

Př.: すみません。

vs. すみませんでした。

ありがとうございます。

vs. ありがとうございます。

Normativní reakce na poděkování, omluvu či pochvalu je v japonštině popření vyjadřované skutečnosti.

Mluvčí₁: どうもありがとう。

Dómo arigató.

Mluvčí₂: いいえ、どういたしまして。

Íe, dó itašimašite.

IV. Ekvivalenty českého „prosím“

České „prosím“ má v interpersonální komunikaci různé funkce. Níže předkládáme vybrané japonské ekvivalenty:

- Prosím (udělejte to pro mne...) おねがいます。 *Onegai šimasu.*
- Prosím (raďte, nabídněte si...) どうぞ。 *Dózo.*
- Prosím (není zač...) どういたしまして。 *Dó itašimašite.*
- Prosím (rozumím správně?) すみません。 *Sumimasen.*

10 文化・社会 Kultura a společnost

Japonská osobní jména

Standardní pořadí rodného jména a příjmení je v moderní japonštině opačné oproti češtině (a stejné jako např. v maďarštině).

Př.: たにざき じゅんいちろう Tanizaki Džun'ičiró – Tanizaki = příjmení,
Džun'ičiró = rodné jméno.

Příjmení se nepřechylují. Bez předchozí znalosti označované osoby tak podle příjmení nelze určit její pohlaví.

Př.: はなださん Hanada-san = „pan Hanada“, „paní Hanada/Hanadová“ ...

Rodná jména mohou být zapisována pomocí *kandži*, *hiragany*, *katakany* či kombinací znakových systémů.

Př.: 朝子 Asako   ちえ Čie   ケン Ken   すみ子 Sumiko   apod.

V případě rodných jmen není snadné jednoznačně určit pohlaví nositele. Některá jména mají nositele mužské i ženské (Př. Nao). V určitých (generačních) však lze pohlaví nositele odhadnout podle typických rysů formy rodného jména.

ženská jména   ~ko   ~na   ~ka   ~mi   ~e

Př.: Júko, Kumiko, Haruna, Miina, Jumika, Marika, Naomi, Megumi, Rie, Jošie...

mužská jména   ~ró   ~dži   ~ši   ~ta   ~o

Př.: Taró, Ičiró, Kendži, Júdži, Acuši, Takeši, Rjóta, Kenta, Kazuo, Tecuo...

Většinou lze odhadnout, která část jména označuje příjmení a která rodné jméno (i když i zde existují výjimky, např. 金子 může označovat obojí).

Japonských příjmení existují statisíce. Mezi nejfrekventovanější patří následující:

1. 佐藤 Sató
2. 鈴木 Suzuki
3. 高橋 Takahaši
4. 田中 Tanaka
5. 伊藤 Itó
6. 渡辺 Watanabe
7. 山本 Jamamoto
8. 中村 Nakamura

Japonský vzdělávací systém

Japonský vzdělávací systém bývá popisován jako „systém 6-3-3-4“. Čísla označují počty let jednotlivých školských stupňů.

6 let	základní škola	š ó g a k k ó 小学校
3 roky	nižší střední škola	č ú g a k k ó 中学校
3 roky	vyšší střední škola	k ó k ó 高校 (plným označením k ó t ó g a k k ó 高等学校)
4 roky	vysoká škola (univerzita)	daigaku 大学

Povinná školní docházku představuje základní a nižší střední škola, míra absolventů vyšších středních škol však přesahuje 96 %. Déle než standardní 3 roky se studují střední odborné školy (*senmon gakkó* 専門学校).

Kromě školní výuky velká část žáků základních a středních škol dochází do doučovacích kurzů (tzv. *džuku* 塾), po vyšší střední škola případně i jedno- či dvouleté přípravné školy (*jobikó* 予備校). Jejich účelem je připravit frekventanty na co nejlepší zvládnutí celostátních testů, jež jsou osou systému přijímacího řízení na vyšší stupně vzdělávacího systému (univerzity). Kromě standardních univerzit v Japonsku fungují také krátkodobé univerzity (*tanki daigaku* 短期大学), které mají často charakter vyšších odborných škol.

Vysokoškolské studium zahrnuje pregraduální (bakalářské) studium (student má označení *daigakusei* 大学生, program potom *gakuši katei* 学士課程) a postgraduální studium (student má označení *daigakuinsei* 大学院生). Postgraduální studium odpovídá studiu doktorskému a dělí se na dvě části. První část (tzv. *zenki katei* 前期課程) odpovídá magisterskému studiu (*šúši katei* 修士課程). Běžnou součástí aktivit vysokoškoláků bývají zájmové kroužky (*sákuru* サークル nebo *bu* 部), od třetího ročníku potom shánění pracovního místa (*šúšoku kacudó* 就職活動).

Školní rok začíná k 1. 4. a bývá rozdělen na tři výukové části. Krátké prázdniny jsou mezi koncem dubna a začátkem května, o něco delší pak od konce Vánoc do 6. ledna, dlouhé letní prázdniny trvají od konce července do konce srpna.

Vzdělávací instituce existují jak soukromé, tak i státní (prefekturní atd.). Na kvalitu výukových standardů a výukových materiálů dohlíží Ministerstvo vzdělávání, kultury, sportu, vědy a technologií (MEXT) – *Monbu kagaku šó* 文部科学省.